

אלול התשע"ו

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

"טקס הר עיבל"

לפרשת כי תבוא (על פי שיעור של הרב חנוך וקסמן והרב אמנון בזק)

1. דברים כ"ז, ב'ח':

ב וְהָיָה, בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן, אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר-ה' אֱלֹקֵיךָ נָתַן לָךְ--וְהִקְמַתְּ לָךְ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת, וְשָׂדַתְּ אֹתָם בְּשִׂיד. ג וְכִתַּבְתָּ עָלֵיהֶן, אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת--בְּעֵבֶרְךָ: לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאֵ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹקֵיךָ נָתַן לָךְ, אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ, כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹקֵי-אַבְרָהָם, לְךָ. ד וְהָיָה, בְּעֵבְרְכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן, תִּקְיְמוּ אֶת-הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצֵּוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, בְּהַר עֵיבֶל; וְשָׂדַתְּ אוֹתָם, בְּשִׂיד. ה וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ, לַה' אֱלֹקֵיךָ: מִזְבֵּחַ אֲבָנִים, לֹא-תִנִּיף עָלֵיהֶם בְּרִזָּל. ו אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה, אֶת-מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹקֵיךָ; וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלוֹת, לַה' אֱלֹקֵיךָ. ז וּזְבַחְתָּ שְׁלָמִים, וְאָכַלְתָּ שֶׁם; וּשְׂמַחְתָּ, לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיךָ. ח וְכִתַּבְתָּ עַל-הָאֲבָנִים, אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת--בָּאֵר הַיֵּטֵב

2. דברים י"א, ל':

כֹּט וְהָיָה, כִּי יִבְיָאֲךָ ה' אֱלֹקֵיךָ, אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ--וְנִתְתָּה אֶת-הַבְּרִכָּה עַל-הַר גְּרִזִּים, וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הַר עֵיבֶל. ל הֲלֹא-הִמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, אַחֲרֵי דָרָךְ מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ, בָּאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי, הַיֵּשֵׁב בְּעֵרְבָה--מוֹל, הַגְּלָגֶל, אֶצֶל, אֵלוֹנֵי מֶרֶה.

3. דברים כ"ז, ג':

"...לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאֵ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם לָךְ"

4. הפירוש השני שמביא הרמב"ן:

"תכתוב עליהם את כל דברי התורה הזאת להיות לך לזכרון, למען אשר תבוא אל הארץ ותכבוש אותה ותירש את כל העמים ההם בהיותך זוכר התורה ושומר כל מצותיה".

5. דברים כ"ז, כו':

"ארוור אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן"

6. דברים כ"ז, יג':

"וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ עַל הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבֶל"

7. הרב אמנון בזק:

כללו של דבר, אבנים אלו עליהם חקוקים, בין היתר, איסורים רבים, שהעובר עליהם יהיה ארוור, הם מונומנט הניצב כאזהרה לעם ישראל, ומבטא את מידת היראה בעבודת ה'. וכדי שלא יוכל איש להשתמט מאיסורים אלו, מדגיש משה באוזני בני ישראל (דברים כ"ז ח): "וְכִתַּבְתָּ עַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאֵר הַיֵּטֵב!"

8. דברים י"ז, י"ח-כ':

יח וְהָיָה כְּשִׁבְתֶּךָ, עַל כְּסֵא מַמְלַכְתְּךָ--וְכָתַבְתָּ לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַל-סֵפֶר, מִלְּפָנֶיךָ, הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם. יט וְהִיתָה עִמּוֹ, וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיְיוֹ--לְמַעַן יִלְמַד, לִירְאֵה אֶת-ה' אֱלֹקָיו, לְשִׁמּוֹר אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה, לַעֲשׂוֹתָם. כ לְבַלְתִּי רוּם-לִבְבוֹ מֵאֲחֵיו, וּלְבַלְתִּי סוּר מִן-הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל--לְמַעַן יֵאָרֶךְ יְמֵים עַל-מַמְלַכְתְּךָ הוּא וּבְנָיו, בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל

9. הרב חנוך וקסמן:

בדיוק כמו במקרה של המלך, שם כתיבת "התורה הזאת" מהווה את המפתח ליראת ה', לאי סטייה ימין ושמאל, ללב שפל ולאריכות ימים בארץ, כך גם במקרה של הכתיבה המשותפת של "התורה הזאת". כתיבת התורה מהווה באופן כלשהו את המפתח למידות הרוחניות של יראת ה', אי סטייה ימין ושמאל, לב שפל והמטרה הרצויה של הצלחה ואריכות ימים בארץ.

10. שמות כ"ד ג-ח:

ג וַיָּבֵא מֹשֶׁה, וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל-דְּבָרֵי ה', וְאֵת, כָּל-הַמִּשְׁפָּטִים; וַיַּעַן כָּל-הָעָם קוֹל אֶחָד, וַיֹּאמְרוּ, כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה', נַעֲשֶׂה. ד וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה, אֶת כָּל-דְּבָרֵי ה', וַיִּשְׁכַּח בְּבִקְרֹ, וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר; וַיִּשְׁתִּים עֲשָׂרָה מִצְבֵּה, לְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל. ה וַיִּשְׁלַח, אֶת-נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ, עֹלֹת; וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים, לַה' - פָּרִים. ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם, וַיִּשֶׂם בְּאֵגוֹת; וְחֲצִי הַדָּם, זָרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ. ז וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית, וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם; וַיֹּאמְרוּ, כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. ח וַיִּקַּח מֹשֶׁה

של הטקס הוא הן מורשתו של אברהם והן מורשתו של משה.

15. יהושע ח', ל-לה :

אז יבנה יהושע מזבח לה' א-להי ישראל בהר עיבל. כאשר צוה משה עבד ה' את בני ישראל ככתוב בספר תורת משה מזבח אבנים שלמות אשר לא הנף עליהן ברזל ויעלו עליו עלות לה' ויזבחו שלמים. וכתב שם על האבנים את משנה תורת משה אשר כתב לפני בני ישראל.

וכל ישראל וזקניו ושטריו ושפטיו עמדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נשאי ארון ברית ה' פגרו פאזרח חציו אל מול הר גרזים והחציו אל מול הר עיבל כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשנה. ואחרי כן קרא את כל דברי התורה הברכה והקללה ככל הפתוב בספר התורה. לא היה דבר מפל אשר צוה משה אשר לא קרא יהושע נגד כל קהל ישראל והנשים והטף והגר ההלך בקרבם

16. ראב"ע:

"וזאת המצוה הראשונה לביאתם לבנות להם מזבח חדש להודות לשם שהחלו להיותם בארץ"

17. דברים יב-יג:

"אלה יעמדו לברך את העם על הר גרזים בעברכם את הירדן... ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל..."

את-הדם, ויזרק על-העם; ויאמר, הנה דם-הברית אשר קרת ה' עמכם, על כל-הדברים, האלה.

11. דברים כ"ז, י"א-כ"ו:

יא ויצו משה את-העם, ביום ההוא לאמר. יב אלה יעמדו לברך את-העם, על-הר גרזים, בעברכם, את-הירדן: שמעון ולוי ויהודה, ויששכר ויוסף ובנימן. יג ואלה יעמדו על-הקללה, בהר עיבל: ראובן גד ואשר, וזבולן דן ונפתלי. יד וענו הלויים, ואמרו אל-כל-איש ישראל--קול רם

12. דברים כ"ח, ס"ט:

"אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכת את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר קרת אתם בחרב" 13. בראשית י"ב, ו-ז':

"ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והפנעני אז בארץ: וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו"

14. הרב חנוך וקסמן:

הכתוב מציין, בהגעה של אברהם לארץ, "והפנעני אז בארץ". מיד בעקבות ביטוי זה, ה' מתגלה לאברהם ומבטיח את הארץ לצאצאיו (בראשית י"ב, ז'). הזמן אינו בשל והגעתו של אברהם לארץ היא עדיין זמנית. הוא יכול לעבור בה, הוא יכול לנדוד, אך הוא אינו יכול להתגורר. הארץ עדיין בחזקת הכנעני. כך הוא המצב גם בזמן ההגעה השנייה, של יעקב. בעוד יעקב כן אוהז חלקית בארץ, והכתוב מתאר אותו כרוכש את השדה בו הוא חונה (שם ל"ג, י"ט), הבעלות שלו תלויה ברצונם הטוב של יושבי הארץ והיא עדיין זמנית (ראו שם ל"ד, ל'). אולם, הבטחת ה' לאברהם מבהירה כי מצב זה ישתנה, ויום אחד צאצאיו של אברהם יחזיקו בבעלות מלאה על הארץ. ההגעה השלישית, הגעתם של בני ישראל לארץ ישראל – נעשית באותו מקום ובאותה צורה ממש כמו ההגעה של אבותיהם. דמיון זה מדגיש כי הם מגיעים בזכות ההבטחות לאבות וכמימוש של הפוטנציאל הטמון בהגעת אבותיהם. הבטחותיו של ה' התמלאו עכשיו.

למעשה, יש כאן אף יותר מכך. ההקבלה בין בני ישראל ובין אברהם ויעקב, מלמדת אותנו על התוכן של הטקס המבוצע עם הכניסה לארץ כולו. כשם שאברהם בנה מזבח בהודאה לה' עם הגיעו לשכם בארץ כנען, כך גם בני ישראל צריכים לבנות מזבח בשכם כהודאה לה' על מימוש ההבטחה הא-להית והגעתם לארץ. טקס האבנים הוא לא רק חידוש הברית אלא גם והודאה לה' על ההגעה לארץ (ראו דברים כ"ז, ז' ואבן עזרא שם ג'). בטקס האבנים, בהגעתם של צאצאי אברהם לארץ באותו מקום ממש כמו אברהם, ובהחייאתם את ברית סיני, שתי המורשות הללו מתמזגות לכדי שלם הרמוני. עניינו